

UiO • **Institutt for privatrett**
Det juridiske fakultet

ERSTATNINGSRETT

professor Birgitte Hagland

birgitte.hagland@jus.uio.no / 22 85 96 88

HOVEDTEMA I

ARBEIDSGIVERANSVARET

jf. skl. § 2-1

Det offentliges ansvar

Organansvaret

§ 2-1. (arbeidsgivers ansvar for arbeidstaker.)¹ 1. Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt. Ansvarer omfatter ikke skade som skyldes at arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med etter natur av virksomheten eller vervet.

ARBEIDSGIVERANSVARET

2. Med arbeidsgiver menes her det offentlige og enhver annen som i eller utenfor er i virksomhet for noen i sin tjeneste.

jf. skl. § 2-1

3. Med arbeidstaker menes enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste, unntatt verv som tillitsvalgt i annet foretak. Like med arbeidstaker regnes ombud i offentlig virksomhet, befal og menige under militærtjeneste og andre under pålagt tjenestegjøring for det offentlige,² samt innsatte, pasienter e.l. som deltar i arbeidsvirksomhet i kriminalomsorgens anstalter, i helseinstitusjoner e.l.

4. Om pasientskadeerstatning gjelder pasientskadeloven.³

1.

UTGANGSPUNKTER

ARBEIDSGIVERANSVARET

Karakteristika

- Lovfestet ansvarsgrunnlag, jf. skl § 2-1
- Ansvar for andre
 - Arbeidsgiver objektivt ansvar for arbeidstakers skyld
 - Avledet ansvar/identifikasjon?
- Særlig problem: Offentlig ansvar
- Trekantforhold

Arbeidsgiver

ANSETTELSES-
FORHOLD

OBJEKTIV
ANSVAR

ARBEIDSGIVER-
ANSVAR

Arbeidstaker

Skadelidte

SKADE

§ 2-1. (arbeidsgivers ansvar for

Ansettelses-
forhold

Objektivt
ansvar

A-takers
skyld

Saklig
tilknytning

1. **Arbeidsgiver** svarer for skade som **voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv** for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt. Ansvarer omfatter ikke skade som skyldes at **arbeidstakeren går utenfor det som er rimelig å regne med** etter arten av virksomheten eller saksområdet og karakteren av arbeidet eller vervet.

2. **Med arbeidsgiver menes** her det offentlige og enhver annen som i eller utenfor ervervsvirksomhet har noen i sin tjeneste.

3. **Med arbeidstaker menes** enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste, unntatt verv som tillitsvalgt i annet foretak. Like med arbeidstaker regnes ombud i offentlig virksomhet, befal og menige under

Dobbeltfunksjon:

1. Anonyme/kumulative feil
2. Mild culpanorm

Unntak: Sterkt irregulær atferd fra A-taker

§ 2-1 i fugleperspektiv

- 1. punktum: vilkår for arbeidsgiveransvar
 - Er vilkårene i 1. punktum er til stede?
- 2. punktum: Begrensning i ansvarsregelen
 - Kommer unntaket i annet pkt. til anvendelse?
- 2. punktum kaster lys over 1. punktum:
 - § 2-1 leses som «et hele», jf. Rt. 1996 s. 285 (vaktmester)

Behov

- Kun fysiske personer kan utvise skyld
- Juridiske personer: identifikasjon/avledet ansvar
- Alminnelig virksomhetsansvar
 - trygghet for borgerne

Begrunnelse

- Rettferdighet: rimelig risikoplassering
 - Opprinnelse
 - Interesse
 - Reparasjonsbehovet
 - Betalingsevne: dypere lommer
 - Beskytte arbeidstaker (jf. § 2-3 om regress)

Begrunnelse

- Prevensjon
 - Forebygge skade
 - Bedriftsøkonomiske betraktninger: lønnsomt å ta et tap?
- Pulverisering
 - Spre tapet
 - Driftsomkostning
 - Forsikring

Rettslig kvalifisering

- Identifikasjonsansvar?
 - Aktiv identifikasjon
 - Modifikasjon: Ikke full identifikasjon, skl § 3-5 og 3-6 «Den som». (Uegentlig identifikasjon)
 - Rt. 2015 s. 475 (partner)
- Avledet ansvar?
 - Forutsetter arbeidstaker ansvarlig etter alminnelig culpa
 - Modifikasjon: Anonyme/kumulative feil

Hva er identifikasjon?

- Svarer for en annens forhold som om det var
- ens eget.

SKADEVOLDERSIDEN

AKTIV IDENTIFIKASJON:

- Når kan skyldfrie A pålegges ansvar for B's uaktsomme handling?

- Skl. § 21-
Arbeidsgiveransvar
- Organansvar
- Kontraktmedhjelperansvaret
- m.fl.

SKADELIDTESIDEN

PASSIV IDENTIFIKASJON:

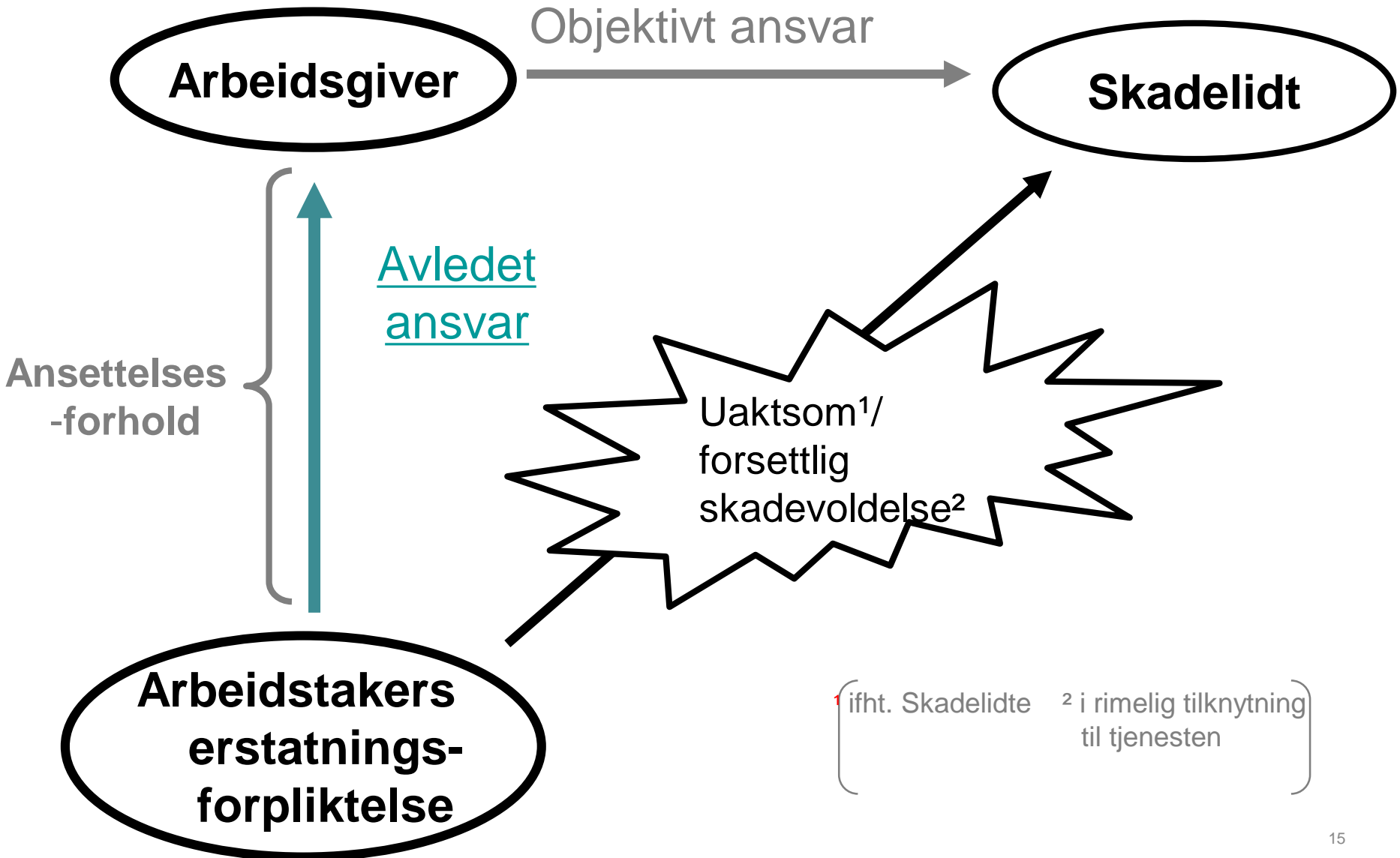
Når skal erstatningen reduseres fordi en person med tilknytning til SL har handlet culpøst?

- Skl. § 5-1 nr. 3 «hefter for»

Identifikasjon og skl. §2-1

Avledet ansvar

Rettslig plassering

- **Alternative grunnlag**

- Organansvar

- Full identifikasjon ledelse-organer

- Oppdragsgivers eget ansvar

- Oppdragsgiver hefter for egen skyld

- Eks. i utvelgelse/ Manglende instruksjon

- Rt. 1967 s. 597 (asfaltklump). Rt. 1967 s. 697 (Lier)

- Medvirkning til skadevoldelse

- Det ulovfestede kontraktsmedhjelperansvaret

2

VIRKEOMRÅDET - KRAV OM PERSONELL TILKNYTNING

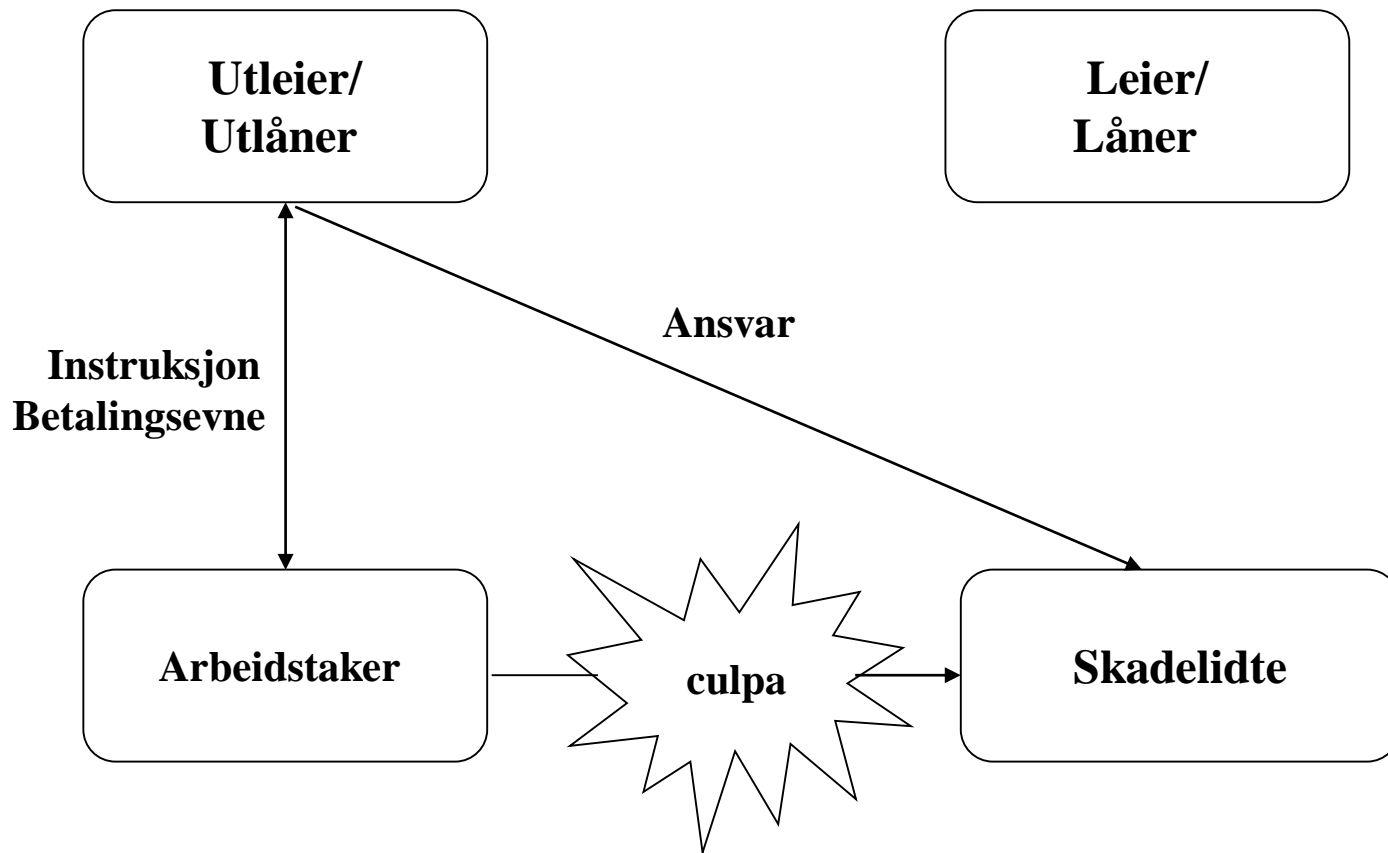
ARBEIDSGIVERANSVARET

Ansettelsesforhold

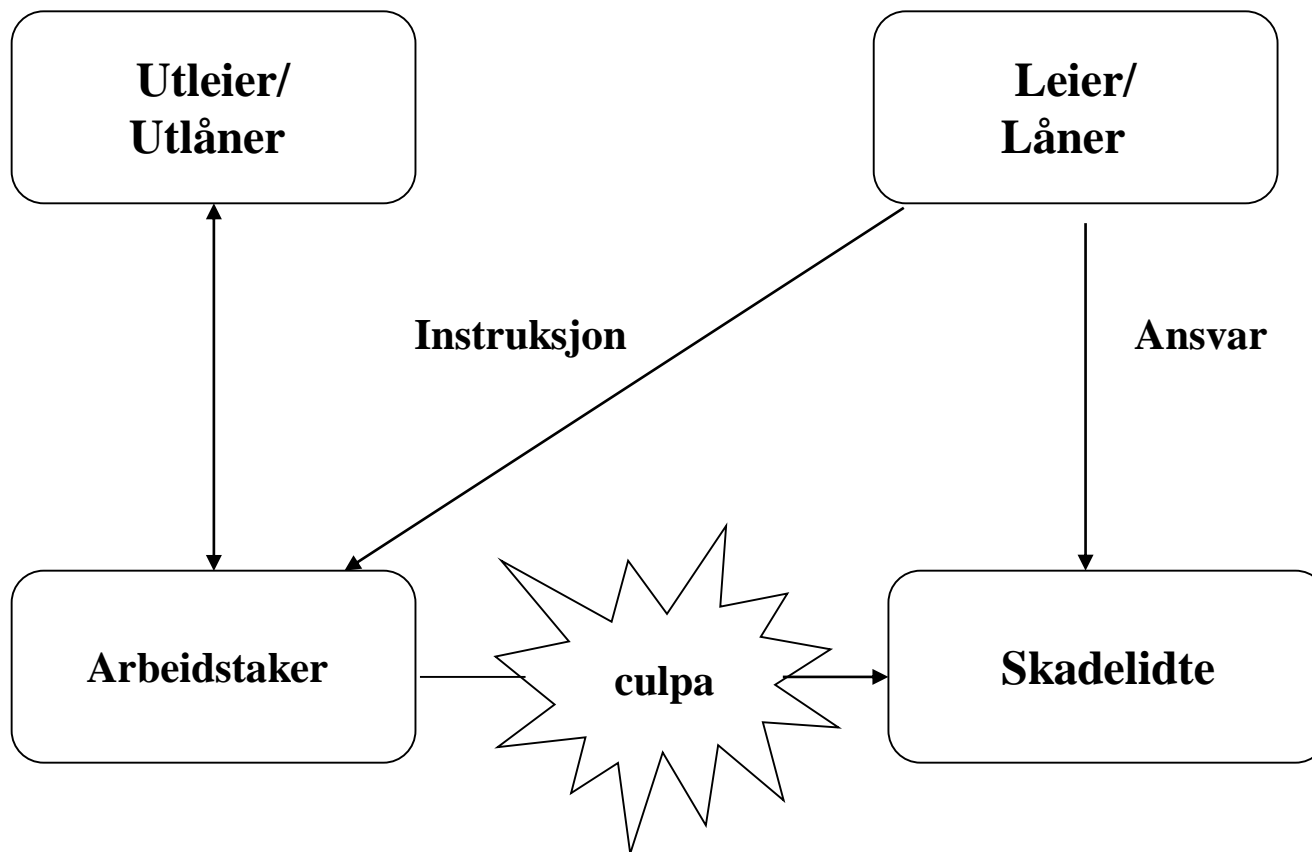

- **Arbeidsgiverbegrepet, § 2-1 nr. 2**
 - ”det offentlige”
 - ”enhver annen ... har noen i sin tjeneste»
 - Fysiske og juridiske personer
 - Problem: flere arbeidsgivere

Flere arbeidsgivere:

Flere arbeidsgivere:

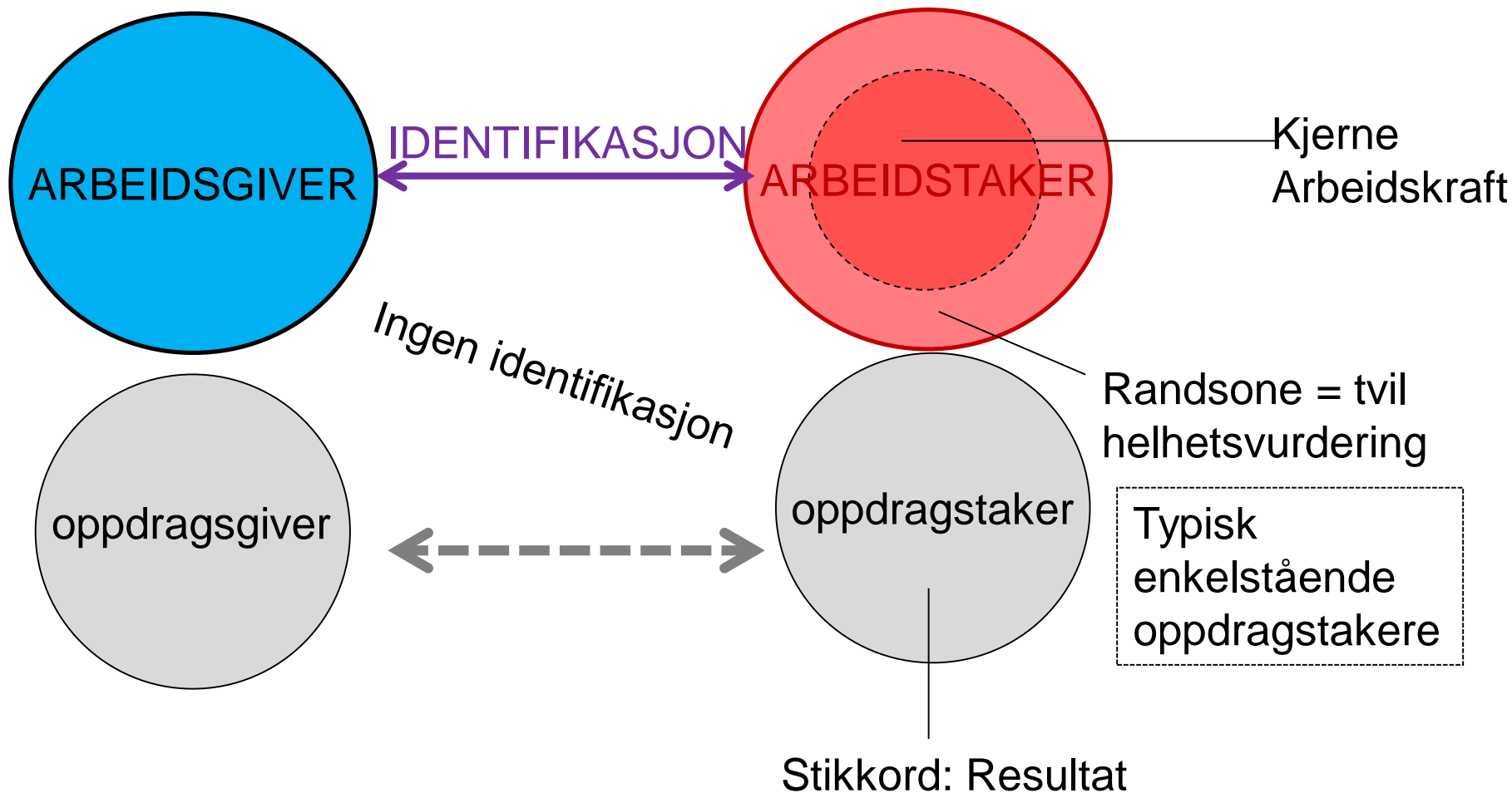

Ansettelsesforhold

- **Arbeidstakerbegrepet, §2-1 nr. 3**
 - «enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste»
jf. ferieloven § 2 og arbeidsmiljøloven
 - «Like med arbeidstaker regnes....»
jf. 2 pkt.: vidt begrep
 - Avgrensning: Selvstendig oppdragstakere
(ingen identifikasjon!)

Arbeidstakerbegrepet

Arbeidstakerbegrepet

- Rt. 2015 s. 475 (partner)
 - «tilsvarende metodisk tilnærming» som i [Rt. 2013 s. 354 \(avlaster\)](#) (a. 65)
 - «formålsbetraktninger som arbeidsgiveransvaret bygger på» (a. 65-71)
 - systembetraktninger «tomrom i lovgivningen»(a. 73)
 - Konkret vurdering (a.74)

Arbeidstakerbegrepet

- Rt. 2013 s. 354 (avlaster) a. 38:
Skjønnsmessig helhetsvurdering (Meld. St. 29 (2010-2011):
 - Arbeidstaker
 - » «personlege arbeidskraft»
 - » «kan ikkje bruke medhjelparar for eiga rekning»
 - » «plikt til å underordne seg arbeidsgivaren si leiing og kontroll»
 - » vederlaget i ei eller anna form for lønn
 - Arbeidsgiver
 - » «arbeidsrom, maskinar, reiskap, arbeidsmateriale eller andre hjelpemiddel»
 - » «risikoen for arbeidsresultatet»
 - Tilknytingsforholdet
 - «nokolunde stabil karakter og er oppseieleg med bestemte fristar»
 - «Det blir i hovudsak arbeid for éin oppdragsgivar»
 - Lovgivers intensjon
 - «de som har behov for vernet i arbeidsmiljøloven, ferieloven mv., blir vernet. Arbeidstakerbegrepet skal derfor gis en vid tolkning» (a.39)

Grense arbeidstaker/oppdragstaker

- Hvem har risikoen for arbeidet?
- Hvem kan instruere?
- Hvem stiller maskiner, materialer etc. til disposisjon?
- Personlig arbeidsplikt eller overlates til andre?
- Lønnsutbetaling med arbeidsgiver avgift eller fakturering med mva?
- Husk:
 - Realiteten avgjørende
 - Skjønnsmessig helhetsvurdering

Øvingsoppgave

Peder Ås hjalp sin kone, som eide AS Dagligvare, med å brenne søppel i bakgården. Pga uaktsomhet forårsaket han brannskader på naboeiendommen.

Peder var ikke ansatt i butikken og fikk ikke lønn, men var medlem av styret og hjalp til leilighetsvis med forefallende arbeid.

Har AS Dagligvare arbeidsgiveransvar for Peder?

3

SKYLDKRAVET

«forsettlig eller uaktsomt ... idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt»

, jf. skl. § 2-1 nr. 1

- Identifiserbare ansatte:
vanlig skyldvurdering
- Anonyme eller kumulative feil
«de krav skadelidte med rimelighet
kan stille til virksomheten»

- Anonyme feil

- ansvarsbetingende feil på det rene, ikke påvises hvem

- Rt. 1996 s.1384 (testikkelkreft)

- Kumulative feil

- Flere feil, til sammen erstatningsbetingende

- Organisering uten betydning

- Rt. 2012 s. 146 (Kristiansand kommune) avsnitt 38.

4

KRAVET OM SAKLIG TILKNYTNING

ARBEIDSGIVERANSVARET

«under utføring av arbeid»

- Skl. § 2-1 nr.1, 1.p
- Avgrensning mot private gjøremål
- Tilknytning til arbeidssituasjonen?
 - Rt. 1962 s. 89 (private råd)
- Når og hvor? Arbeidstid/-sted
 - HR-2017-2292-A (assistent)
 - Rt. 1972 s. 815 (alkejakt)
 - Hjemmekontor

«utenfor det som er rimelig å regne med»

- § 2-1 nr. 1, annet punktum
- Jf. 1. pkt.: grense mot upåregnelig skadevoldelse
- Problemet: Hvor langt hefter arbeidsgiver ved irregulær atferd hos arbeidstaker?
- Rimelig i forhold til hvem?
- Fastsette grensen: Reelle hensyn
 - Rettferdighet/Rimelig risikoplassering
 - Prevensjon

«utenfor det som er rimelig å regne med»

- Grensetilfeller:
 - a. I strid med instruks
 - b. Arbeidstakers forsettlig skadevoldelse

«utenfor det som er rimelig å regne med»

a. Handling mot instruks

- Rimelig å regne med at arbeidstager følger instruksene, jf Rt 1959.849 *Læregutt*
- Men ansvar hvis påregnelig at instruksene blir brutt, Rt 1972.815 *Alkejakt*

«utenfor det som er rimelig å regne med»

b. Forsettlig skadevoldelse

- Ordlyden ”forsettlig eller uaktsomt”
- I strid med arbeidsgivers interesse?
- Forarbeidene: gjennomgående ikke ansvar
- Rt. 2015 s. 475 (partner):
Ikke hovedregel (a. 81)
- Prevensjonshensyn sentralt
- Rimelig risikoplassering?
Rt. 2012 s. 1420 (leasing-salg)

Mrk!

«utenfor det som er rimelig å regne med»

- Tilstrekkelig nærhet arbeidsoppgave/-situasjon?
 - Rt. 1997-786 (mobbedom II),
 - Rt. 2008 s. 755 (hjemmehjelp),
 - Rt. 2000 s. 211 (DNB),
 - Rt. 2012 s. 1420 (leasing-salg)
- Tillitsaspektet (profesjonsansvar)?
Rt. 2015 s. 475 (partner)

«utenfor det som er rimelig å regne med»

- Særegen risiko knyttet til ansatte?
 - Poenget: Prevensjon vanskelig
 - Rt. 2007 s. 1665 (vekter)
- Skadelidtes kontrollmulighet?
 - Poenget: Prevensjon/risikoavveining
 - Ja: Rt. 2012 s. 1420 (leasing-salg) og Rt. 1982 s. 1349 (rengjøringsbyrå)
 - Nei: Rt. 2015 s. 475 (partner)

5

ARBEIDSTAKERENS EGET ANSVAR

- Vanlig uaktsomhetsansvar overfor skadelidte
- solidarisk ansvarlig med arbeidsgiver, jf. skl. § 5-3
- Arbeidstakers regressansvar overfor arbeidsgiver, jf. skl § 2-3 nr. 1
- Særlig lempingsregel i skl. § 2-3: lemping av arbeidstakers ansvar

6

DET OFFENTLIGES ANSVAR

- A. Arbeidsgiveransvar etter § 2-1
- B. Særlige ansvarsspørsmål

6A

DET OFFENTLIGES
ARBEIDSGIVERANSVAR

skl. § 2-1

- Ordlyden:

- Skl. § 2-1 nr. 1: «Med arbeidsgiver menes ... det offentlige»
- Skl. § 2-1 nr. 2: «idet hensyn tas til ... de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten»

- Forarbeidene:

«Mild culpanorm» for service og kontrollvirksomhet

- Hva er «service» og «kontroll» virksomhet?
- Omtvistet hvor langt den milde culpanormen rekker

- Rettspraksis: Sondre forskjellig typer virksomhet

Rt. 2009 s. 1237 (Nordsjødykker)

«I forarbeidene til skadeserstatningsloven og i rettspraksis er det forutsatt at det for **visse former for offentlig kontroll-, bistands- og servicevirksomhet** skal anvendes en **mildere aktsomhetsnorm** enn den som følger av de alminnelige regler om arbeidsgiveransvar. Bl.a i den nevnte dom inntatt i [Rt-1992-453](#) ble imidlertid en slik mildere norm ikke lagt til grunn. Som fremhevet i [Rt-2000-253](#) og [Rt-2002-654](#), må det avgjøres konkret hvilke krav som med rimelighet kan stilles til virksomheten. **Relevante momenter** av betydning er bl.a. den **generelle skaderisiko på vedkommende område, hvilke økonomiske ressurser som står til myndighetenes rådighet, arten av de skadede interesser og hvilke muligheter skadelidte hadde til å forsikre seg mot skade.** Det må dessuten **sondres mellom unnlaterelser og aktive handlinger** fra det offentlige, jf. [Rt-2000-253](#)» (avsnitt 89).

- **Relevante culpa-momenter:**

culpanorm som summen av erstatningsrettslige forventninger til reaksjon på risiko

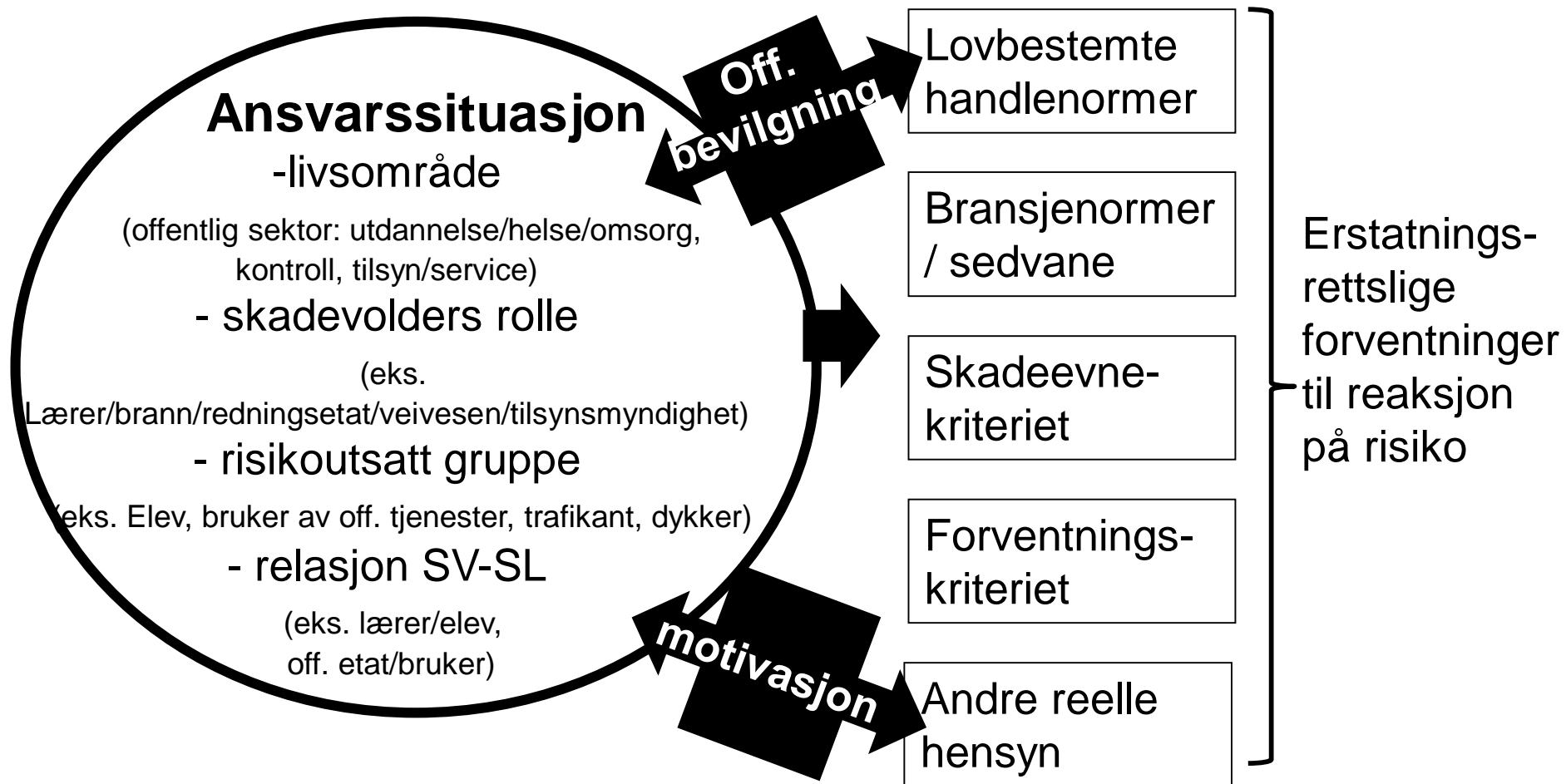
- Arten av de skadede interesser
- Generelle skaderisiko på vedkommende område
- Sondring: unnlater og aktive handlinger
- Myndighetenes økonomiske ressurser
- Skadelidtes forsikringsmuligheter
- *Mitt tillegg:*
Generelt rettsutviklingstrekk:
økt reguleringstetthet

Skade-
-erne

Klassisk
sondring

Maktfordeling:
Stortinget
bevilgende
myndighet

Culpanormen

- **Hvilken norm skal legges til grunn?**

a. Trumpf. Skadeevne tilsier særlig beskyttelsesbehov

- Rt. 2005 s.1050 (jordmor) a. 22
- Skadeevne/aktsomhetskrav
- Ikke rom for mild norm
- Typisk ansvarssituasjon:
Utdannelse, helse og omsorg

• Hvilken norm skal legges til grunn?

b. Betydningen av økt reuleringstetthet

- UTVIKLING ↓
- Rt. 1997.1081 (trampett): alminnelig culpa
 - Rt. 2002 s. 654 (knærten): spesiallovgivning gir retning for vurderingen
 - Rt. 2012.146 (skolemobbing):
Sum av spesiallovgivning = culpanorm
 - Pasientskader særlig regulert, jf. Pasientskl og skl. § 2-1 nr. 4
 - Typisk ansvarssituasjon: Utdannelse, helse og omsorg
- Ingen mild norm

- **Hvilken norm skal legges til grunn?**

- c. Bevilgninger som ramme for forventninger

- Ressursmangel:

- Ikke forsvarlighetssensur av Stortingets disposisjoner (statsansvarsutredningen, s 20)
- Utgangspunkt: forsvarlig utfra bevilgninger som forelå? «surrogathandlinger»
- Rt 2006 s. 1519 (pionérdykker)

- Typisk ansvarssituasjon: Kontroll- og servicevirksomhet

- **Hvilken norm skal legges til grunn?**

- d. Særlig reelt hensyn: motivasjon

- Rettspolitisk begrunnelse:

- Incentiver til forebyggende virksomhet:
Avverge skader på tredjeparts interesser
- Rimelighetshensyn

- Mild norm (standardregelen)

- «betydningsfullt avvik», Rt. 1970 s. 1154 (Tiranna)

- Typisk ansvarssituasjon: Kontroll- og servicevirksomhet

- **Hvilken norm skal legges til grunn?**

- e. Skillet mellom aktivitet /passivitet Rt. 2000 s. 253

- Aktive handlinger: alminnelig culpa

- Rt. 1992 s. 453 (furunkulose), Rt. 2000 s. 253 (asfaltkant),
Rt. 2009 s. 1237 (Nordsjødykker)

- Unnlatt forebygge/avverge skade/-risiko fra tredjepart/naturens side: mild norm

- Rt. 1970 s. 1154 (Tiranna),
Rt. 1991 s. 954 (Spanor),
Rt. 2011/991 (ulmebrann)

} Sammenheng med
motivasjon

- Typisk ansvarssituasjon: Kontroll- og servicevirksomhet

6B

DET OFFENTLIGES
ANSVAR

- særlige ansvarsspøsmål

a. Ansvar for grunnlovsstridige lovvedtak

- Grl. § § 97 og 105
- EØS og ekvivalens
- Tilstrekkelige kvalifisert?

b. Ansvar for ugyldige forvaltningsvedtak

- fvl. § 2 (1) a. legaldefinisjon «vedtak»:
«en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet og som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer ...»
- Ansvar for uhjemlet myndighetsutøvelse
 - HR-2019-2396-A (62 grader Nord)
”...det offentlige [har] ikke et generelt objektivt erstatningsansvar for ulovhjemlet myndighetsutøvelse. Den klare hovedregel er at ansvar må baseres på arbeidsgiveransvaret etter [skl.] § 2-1. Dette gjelder også der feilen skyldes at myndighetsorganet har tolket eller anvendt loven uriktig” (avsnitt 57)
 - Modifikasjon: «særlig inngripende» ulovlige vedtak: Objektivt ansvarjf. Rt. 2010 s. 291 (Vangen) og Rt. 1987 s. 1495 (Reitgjerdet)
- Ansvar for myndighetsmisbruk, sml. culpa, skl. § 2-1
- Ansvar for saksbehandlingsfeil, skl. § 2-1

c. EØS-ansvar

- Manglende eller uriktig gjennomføring av EØS-avtalens hoveddel/sekundærlovgivningen (direktiver)
- EU/EØS/norsk rett:
 - Francovich, forente saker C-6/90 og C-9/90),
 - Sveinbjörnsdottir, sak E- 9/97
 - Rt. 2005 s. 1365 Finanger II og Rt. 2012 s. 1793
- 3 vilkår:
 - Direktivets formål: Gi enkeltpersoner rettigheter. Klarhetskrav: må fremgå klart hvilke rettigheter.
 - Statens forsømmelse må være «tilstrekkelig kvalifisert»,
 - Årsakssammenheng mellom bruddet på statens forpliktelse og den skade som ble påført skadelidte

d. EMK-ansvar

– EMK artikkel 41:

- Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) illegge erstatningsansvar for brudd på EMK
- EMD-2009-52806 VILNES v. NORWAY(Nordsjødykkerne)

– EMK artikkel 13

- EMK art. 13: Effektiv prøvingsrett kan bety krav på erstatning
- Nasjonale domstoler illegge staten erstatningsansvar
- Rt. 2013 s. 588 (besøksforbud)

e. Statens oppreisningsansvar

•Hjemmelsproblemet

- Ikke-økonomisk tap krever hjemmel i lov, eksempelvis Rt. 1992 s. 1469 (leiebil)
- Mangler hjemmel i skl. § 2-1 og § 3-5

•Mulige hjemmelsgrunnlag

- Inkorporerte menneskerettskonvensjoner, jf. mrl. § 2
- Ulovfestet grunnlagt? jf. Grunnloven kap. E

7

ORGANANSVARET

- Et identifikasjonsansvar
- Full identifikasjon ledelse/virksomhet
- Foretak, jf. Rt. 2012 s. 1062 (tripp trapp) og offentlige organer, jf. Rt. 1995 s. 209
- Rt. 2015 s. 475 (partner)
«Organansvaret omfatter - men bør også begrenses til å omfatte - mer overordnet utøvelse av myndighet for den juridiske person» (avsnitt 59)
- Dvs. arbeidsoppgavens karakter avgjørende

